

305680

OL

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A SIKETNÉMA GYERMEKEK BESZÉDE

A „MAGYAR GYERMEKTANULMÁNYI TÁRSASÁG”-NAK
1908. ÉVI NOVEMBER HÓ 7-ÉN TARTOTT NYILVÁNOS
GYERMEKTANULMÁNYI ÉRTEKEZLETÉN ELŐADTA:

KLIS LAJOS,

A SIKETNÉMÁK BUDAPESTI ÁLLAMI INTÉZETÉNEK
IGAZGATÓJA

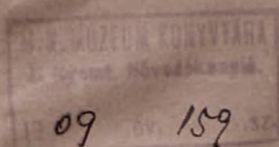

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

305680

A siketnéma gyermekek beszéde.

A „Magyar Gyermektanulmányi Társaság”-nak 1908. évi nov. 7-én tartott nyilvános gyermektanulmányi értekezletén előadta: **Klis Lajos**, a siketnémák budapesti állami intézetének igazgatója.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Társaságunk felszólításának engedve, örömmel vállalkoztam arra a nem egészen könnyű feladatra, hogy egy szűkebb terjedelmű előadás keretében megismertessem Önökkel azokat a közérdekű tudnivalókat és eredményeket, amelyeket „A siketnéma gyermek beszéde” cím alatt lehet összefoglalni. Örömmel vállalkoztam e feladatra, mert érzelem- és gondolatvilágom hosszú, közel negyedszázados gyakorlati működésem ideje alatt annyira egybeforrt a siketnémák ügyével, hogy ebből folyó kötelességérzetem jóleső kielégítést nyer mindannyiszor, valahányszor a nyilvánosság előtt felszólalhatok a siketnémák érdekeiért. Nem mondható azonban egészen könnyűnek az én jelenlegi vállalkozásom. Nem pedig azért, mert ha azokat a gazdag és sokoldalú tapasztalati tényeket csak részben is fel akarnám sorolni, amelyek a siketnéma gyermekek beszédjével tárgyilag szorosan összefüggenek, s amelyek általános gyermektanulmányi szempontból is fontosak, érdekesek és értékesek: akkor az így összetartozó, bő ismeretanyagnak a kellő megvilágítása legalább is több napra terjedő sorozatos előadás kapcsán volna némi-

leg is megoldható. Tehát számot vetve a korlátolt idővel, melylyel ezúttal rendelkezem és ügyelve a a jelenlévő hallgatóság érdeklődésének s türelmének mértékére, lehetőleg olyan összefüggő szemelvényeket kell és igyekszem is a tételemmel kapcsolatos, bő ismeretanyagból kiválasztani, amelyekkel egyfelől nagy vonásokban megvilágíthatom és kimeríthetem előadásom tárgyát, s amelyekkel másfelől legalább némileg hozzájárulhatok a siketnémák iránt táplált előítéletek és téves nézetek eloszlatásához is.

Ebből a célból mielőtt tulajdonképeni tárgyam fejtegetésére áttérnék, a könnyebb megérthetés kedvéért kénytelen vagyok első sorban is röviden érinteni a siketnémáknak némely élet- és lélektani sajátságait s vázolni mindazon feltételeket, amelyekre támaszkodva a siketnémák beszélni megtaníthatók. A tanítás módját és a felmutatható beszédtanítási eredményeket pedig a magammal hozott siketnéma gyermekekkel végzendő gyakorlati demonstrációkkal fogom szemléletivé tenni.

Az olyan gyermek, aki valamely oknál fogva siketen jön a világra, vagy aki egy éves kora előtt megsiketül, természetes okok miatt néma marad mindaddig, amíg mesterséges alapon meg nem tanítják őt beszélni. Hasonló sors az osztályrésze annak a gyermeknek is, akinek a hallása felette korlátolt. A rendes képességű halló gyermek rendszerint egy éves korában kezd el gügyögni s néhány év alatt hallása segítségével könnyen elsajátítja környezetének beszédjét. Azonban megsiketülés esetén az ilyen gyermek is rövidebb, vagy hosszabb idő múlva fokozatosan elnémul, hacsak nem részesítik őt a megsiketülés után mielőbb különleges beszédtanításban. A siketnémaság tehát olyan kettős fogatkozás, amelynél a siketség, vagy a hallás lefokozódása megelőzi a némaságot; amelynél eszerint a

némaság a siketségnek, vagy a nagyfokú hallásbeli fogyatékoságnak a következménye.

Hogy miért jár a siketség nyomában a némaság, annak egyszerű magyarázata az, hogy a siket egyén önmagától nem érez ösztönt arra, hogy környezetének beszédjét, amelyet hallás útján felfogni képtelen, utánozza; de meg nem is tudná szegény a saját beszédszerveinek munkáját hallás hiánya miatt kellőképen ellenőrizni. Pedig a siketnéma gyermek rendszerint épen olyan szellemi tulajdonságokkal és testi ügyességekkel van felruházva, mint hasonlókorú érzékkü társa. A hallási érzék hiánya ugyanis egymagában nincs különösebb akadályozó befolyással sem az értelem, sem a beszéd, sem többi szerveinek kifejlődésére. Értelmének és meglevő érzékszerveinek fejlődése főbb vonásokban ugyanazon lélek- és élettani törvények alapján történik, mint az öt érzékküeké. Ha az érdekelt szülők értenék az oktatás és nevelés ama különleges módját, amely kellőképen alkalmazkodik a siketnéma gyermekek fogyatkozásaihoz és felfogásához, akkor a siket gyermekek már a szülei házában ép oly fokozatosan és ép oly terjedelemben sajátíthatnák el a beszéd megértését és használatát, mint halló társaik. Akkor nem is lehetne szó többé siketnémákról, legfeljebb csak siketekről, akik a tanköteles korba lépve, fejlettebb látásuk és tapintásuk alapján az iskolában a halló gyermekek sorában folytathatnák tanulmányaikat.

A jelenlegi viszonyok mellett azonban, mint-hogy az érdekelt szülők általában nem ismerik a siketnémákkal való foglalkozásnak közelebbi módzatait s az ésszerű és tudatos foglalkoztatáshoz szükséges türelmük is hiányzik: a siketnémák bizony egy néhány beszédmaradványos gyermek kivételével a beszéd teljes ismerete nélkül kerülnek az arra rendelt tan- és nevelőintézetekbe. Eszerint jelenleg

kizárólag az intézetek feladata marad az, hogy siket-néma növendékeik ajkait felszabadítsák a némaság bilincsei alól, s hogy növendékeiket a beszéd írás és olvasás segélyével megtanítsák a közhasznú ismeretekre.

Hazai siketnéma-intézeteinkben, amiként az a jobbhírű külföldi intézetekben is történik, a legfontosabb és a leggondosabban tanított tárgy napjainkban a hangbeszéd. Régebben másként volt nálunk is, másutt is. Akkor főképpen a jelelés és az írás segélyével igyekeztek megoldani a siketnémák értelmi képzését. Ma a jelnyelv úgyszólván teljesen ki van küszöbölve a siketnéma-tanítás hajlékaiból. És miért kellett ennek így történnie, amikor első tekintetre is szembeötlő az az ellentét, amely a *siketnémaság* és *beszédtanítás* fogalma között fennáll?! Hogy megad hassuk e kérdésre a helyes feleletet, vegyük egyenként bonckés alá a gondolatot közvetítő és értelemképző eszközöket: a jel- és szóbeszédet, valamint az írást és hasonlítsuk végül össze gyakorlati értéküket.

A *természetes jelbeszédet* a legrégibb, legegyszerűbb és legközvetlenebb gondolat kifejező eszköznek kell tekintenünk, a melyet a hangbeszéd megszületése előtt, az emberiség őskorában bizonyára az érzékűek is használtak volt az egymással való érintkezésben. Ma már csak az oktatásban nem részesült siketnémák között van általánossan elterjedve a használata. Az érzékűeknél csak mint taglejtés (gesztus) maradt meg a szóbeszéd kísértüneteként. A hallók legfeljebb csak utolsó szükségből használják akkor, ha olyan idegen emberek közé kerülnek, akiknek nyelvét nem értik.

A *természetes jelnyelv* egyszerű és közvetlen, mivel kifejezései: a kézi jelek, testmozdulatok és az arcjáték mintegy lerajzolják, plasztikusan kiábrázolják

és szemeink elé varázsolják a megnevezett személyeket, tárgyakat, tulajdonságokat, cselekvéseket és egyéb jelenségeket. A jelről önkénytelenül is következtethetünk az általa megnevezett fogalomra ép úgy, mintha egy tökéletes képet szemlélnénk. Ámde mivel az elvont fogalmak megnevezésére a jel kevésbé használható s amellett a konkrét fogalmak megjelölésekor is számtalan félreértésre adhat alkalmat: korántsem olyan tökéletes gondolat kifejező eszköz, mint a szóbeszéd. A jelnyelv ugyanis igen szegényes a kifejezésekben úgy, hogy több fogalomnak a jele egy és ugyanaz. Példa erre a *kigyó*, *csavar* és *csavargó*; a *gyalu*, *asztalos* és *gyalulás* jele. Az első három fogalmat úgy jelöljük, hogy jobb kezünk mutatóujjával a levegőben csavarszerű mozgást végzünk; az utóbbi három fogalom jele gyalulásszerű mozdulattal áll. A természetes jelnyelv az értelem fejlesztésére sem olyan alkalmas, mint az élő szó, ami az előadottakból önként következik. A siketnémára nézve mégis igen előnyös a jelnyelv ismerete. Enélkül az iskoláztatás ideje előtt szomorú egyedüllétre, teljes szellemi elszigeteltségre volna kárhóztatva. A jelnyelv ismeretével azonban, amelyet környezetének segítségével saját ösztönéből kifolyólag maga alkot meg magának, legalább szűk határok között érintkezhetik környezetének tagjaival; számot adhat gondolatairól, szükségleteiről, akaratáról és vágyairól, s maga is megértheti másoknak jelbeszédbeli közléseit. Ez kiemeli őt a lelki sötétségből és számtalan alkalmat nyújt arra, hogy megfigyelő- és ítélőképessége élesedjék, leleményessége és emlékezőtehetsége fokozódjék; s hogy általa különbséget tudjon tenni a jó és rossz, a helyes és helytelen, a megengedett és tiltott cselekedetek között. A jelnyelv tehát szükségből és igen szerény határok között alkalmas a siketnéma gyermek értelmi és erkölcsi kép-

zésére. Az intézetekben azonban nem használjuk és nem tanítjuk a jelnyelvet, mivel mi az élet számára neveljük növendékeinket, már pedig a köznapi életben kevésbé ismert volta miatt a jelnyelvnek nincs gyakorlati értéke. A régi francia iskola az úgynevezett mesterséges (methodikus) jeleket használta a siketnémák értelemképzésében, s ennek a segélyével tanította meg növendékeit az írott szöveg megértésére és a fogalmazásra. Nem gondolta meg, hogy az önkényes, mesterséges jeleknek még annyi gyakorlati értékük sincs, mint a természetes jeleknek, s hogy megtanulásuk ép oly fáradságos, mint az élő nyelv maga, amelynek kifejezéseit és grammatikáját igyekezett igen komplikált kézjelekkel kopiálni. Ennél feltétlenül értékesebb volt az *ujj-ábéce*, amely a kifüggesztett ábrázolás szerint az írott betűk utánzására szolgált, s amely így nem akadályozta meg, hanem inkább elősegítette az írott nyelv s részben a hangbeszéd megértését és használatát is. Ma már ezt sem használjuk és pedig azon egyszerű okból nem, hogy a siketnéma kénytelen legyen a beszédet mások szájmozgásairól leolvasni.

A *hangbeszéd (szóbeszéd)* feltétlenül tökéletesebb gondolat kifejező és értelemképző eszköz, mint a jelnyelv. A szók néhány hangutánzó szó kivételével minden idiomában mesterséges, önkényes kifejezői ugyan a fogalmaknak, mindamellett oly viszonyításokba fűzhetők össze, hogy tetszés szerint a legbonyolultabb elmélkedést is hűen és logikusan lehet velük kifejezni. Minthogy a hangbeszédnek, mint gondolatközvetítő eszköznek a használata általánosan el van terjedve: a siketnémára nézve a köznapi életben való boldogulhatás szempontjából elengedhetetlenül fontos, hogy ezt a nyelvet az iskolai oktatás folyamán megérteni és használni megtanulja. Ennek a képességnek a megadásával emeljük ki őt

igazán elszigetelt helyzetéből s adjuk őt vissza önmagának és az emberiségnek, mert Hill szavait idézve:

1. a hangbeszéd ismerete lehetővé teszi, hogy a siketnéma a halló emberekkel biztosan érintkezhessek;

2. a hangbeszéd ismerete teszi számára is közkinccsé embertársainak gazdag tapasztalatait;

3. a hangbeszéd ismerete segélyével fokozhatja műveltségét;

4. a hangbeszéd ismerete adja meg neki a polgári jogokat s az önálló cselekvés szabadságát;

5. a hangbeszéd használata erősíti gyenge és fejletlen lélegzőszerveit;

6. a hangbeszéd ismerete megvédi őt attól a veszélytől, hogy az iskola elhagyása után visszaessék előbbi félszegségébe és tudatlanságába;

7. a hangbeszéd ismerete és használata a siketnéma tekintetének életet és nemes kifejezést kölcsönöz.

Ezért a hangbeszéd tanítása képezi hazai siketnéma-intézeteink legfőbb célját. Hogy e tanítást hogyan és milyen eredménnyel oldjuk meg, arról később szólok.

Lássuk most már közelebbről a *betűírás* és a vele kapcsolatos olvasás szerepét. Az írás, mint gondolat kifejező és értelemfejlesztő eszköz, egyaránt igen értékes, sőt a siketnéma szellemi képzése szempontjából sok tekintetben értékesebb a hangbeszédnél is a következő előnyeivel fogva:

1. Az írás a hangbeszédet tartalom és terjedelem szempontjából nemcsak hogy hűen és tökéletesen visszatükrözi, de egyszersmind meg is rögzíti.

2. Az írás a fogalmazás és olvasás kapcsán megkönnyíti és előmozdítja a hangbeszéd gyorsabb megtanulását.

3. Amíg a hangbeszéd jóformán csak a köz-

vetetlen szellemi érintkezésnek szolgálhat eszközéül, addig az írás a közvetett érintkezésnek is a legbiztosabb eszköze.

4. A hallottak elmosódhatnak emlékezetünkől, ellenben, amit írásba foglalunk, azt bármikor emlékezetünkbe idézhetjük.

5. Az írásba foglalt gondolatok, eszmék és tapasztalatok előtt eltűnnek a tér- és időbeli távolságok. Írásba foglalt eszméinket a közlekedési eszközök elszállítják a földkerekség bármely részére, s jóformán örök időkre megőrizhetők azok. A telefon és gramofon előnyeit a siketnémák halláshiányuk miatt képtelenek lévén használni, az írás említett két kiválóan előnyös tulajdonsága reájuk nézve semmi egyébbel nem pótolható.

6. A rögtönzött és alkalmoszerű, folyékony beszélgetés kapcsán nem jutván elegendő időnk gondolatainknak kellő rendezésére s a helyes és találó kifejezések gyors megválasztására, azért beszédünk általában véve pongyolább és csapongóbb szokott lenni, mint amit kellő gyakorlat után, alapos megfontolás kapcsán szabatosan papírra vetünk. Csak ritka kivételek és igen fegyelmezett szónokok rendelkeznek azzal a megbecsülhetetlen képességgel, hogy gondolatainknak egész láncolatát rögtönözve is logikusan, szabatosan és élvezhetően tudják szóbelileg kifejezni.

7. Az írás az ismeretek általános elterjesztésére és a tudományos műveltség megszerzésére sokkal kényelmesebb, alkalmasabb és biztosabb eszköz, mint a hangbeszéd. Az emberiség évezredek tapasztalatait és szellemi termékeit nyomtatott könyvek rejtik magukban, amelyek a mai társadalmi viszonyok mellett mindenkire nézve könnyen hozzáférhetők. Az olvasottság majdnem egyértelmű a műveltséggel. Aki olvasni szeret, az a szórakozásnak, a szellemi és

erkölcsi tápláléknak legkényelmesebb legolcsóbb és legnemesebb eszközét találja fel a könyvekben és egyéb iratokban. A siketnémára nézve kivált ezen utóbbi szempontokból különösen nagyfontosságú az írás és olvasás ismerete és szeretete. A siketnéma-oktatásnak híres régi mesterei, *Ponce, Bonnet, Wallis, Amman, Pereira* és mások ezúton értek el oly nagy eredményeket egyes növendékeikkel, hogy azok valóságos tudósokká lettek. A siketnéma *Kruse O. Frigyes* önéletrajzában maga is bevallja, hogy gazdag irodalmi tevékenységét főképen a szorgalmas olvasás útján és segélyével fejthette ki. Az intézetek ugyanis jóformán csak olyan alapképzést nyújtanak növendékeiknek, amelyre az iskoláztatás ideje után maguknak a siketnémáknak kell önképzés útján tovább építeniök. Ha tehát iskolai alapismereteiket kiegészíteni és bővíteni akarják, ezt legkönnyebben a megfelelő irodalmi termékek szorgalmas olvasgatása és tanulmányozása segélyével valósíthatják meg. Ezért az írásbeli termékek megértésére és megkedvelésére az írás (fogalmazás és olvasás) ismertetése útján igyekszünk növendékeinket az intézeti oktatás folyamán minél alaposabban előkészíteni.

Mindezekből világossá válik, hogy a siketnéma-intézeteknek elsőrendű és legfontosabb tantárgyai: a beszéd és az írás-olvasás. Önként merül fel most már az a kérdés, hogy hallás hiánya ellenére megtanulhatja-e felfogni, megérteni és használni a siketnéma a mi zengzetes hangbeszédünket s ha igen, milyen úton-módon és milyen eredménnyel? Tapasztalati tény, hogy a siketnéma a hangbeszédet a hallás hiánya ellenére is felfoghatja, mivel a beszéd alapelemei, az egyes hangok s azoknak kapcsolatai a látás útján, mint a beszédszervek különféle helyzetének optikai képei felismerhetők; a hangok kiejtésével járó rezgési és légáramlási tünetmények pedig

a tapintás segélyével érzékelhetők. A látás és tapintás útján felfogott beszéd tartalmát józan eszével meg is értheti a siketnéma, ha annak kifejezéseit, az egyes szókat és nyelvalaktani sajátságait, a ragokat és képzőket szemléleti úton, fokozatosan összekapcsoljuk a megfelelő fogalmakkal. De nemcsak felfogni és megérteni képes a siketnéma a hangbeszédet, hanem annak használatára is képesíthető, mivel a beszéd létrehozására szükséges szervei rendszerint ki vannak fejlődve és azok működésre is alkalmasak.

Ezekre támaszkodva megfelelő eljárás, jókora türelem, tudatos és gondos munka segélyével megtanítható a siketnéma az összes beszédhangok és hangkapcsolatok kiejtésére, valamint a beszédnek mások szájáról történő leolvasására. E mechanikus képességek elsajátítása után következik a beszéd logikai, vagyis tartalmi és alaki részének szemléleti alapon való fokozatos és gyűrűzetes felfogatása. És ebben a különleges beszédtanítási eljárásban domborodnak ki leginkább azok a módszertani sajátosságok, amelyek a siketnémák tanítását megkülönböztetik az érzékszerveknél szokásos tanítási módszertől.

Amíg a rendes körülmények között felnőtt érzékszékű gyermek hat éves korában, iskolába lépésekor meglehetősen terjedelmes és értékes beszédismeretet hoz magával a szülői házból s erre támaszkodva a beszéd mindjárt a tanítás eszközévé válhatik ; addig a siketnéma gyermek eléggé gazdag lelki tartalommal bár, de általában szóbeli kifejezések ismerete nélkül kerül az intézetbe. Mi tehát az oktatás kezdetén nem alkalmazhatjuk néma tanítványainkkal szemben tanítási eszközü a beszédet. Előbb meg kell őket tanítanunk a köznapi beszéd viszonylagos megértésére és használatára s csak azután fokozatosan kezdjük azt mind nagyobb és nagyobb mértékben alkalmazni tanítási eszközü is. Az első iskolai évben

a legnagyobb önfeláldozás dacára is jóformán csak a beszéd technikai részét, a beszédhangok kiejtését és szájról való leolvasását, a hangoknak szavakká való összekapcsolását, továbbá a betűk írását és olvasását vagyunk képesek megtanítani növendékeinknek. Ezen a fokon a kiejtés, a szájról olvasás, az írás és olvasás tanítása egymás mellett, egymással szorosan összekapcsolva halad előre lépésenkint. Legelőbb a könnyebben kiejthető és ama hangokat ismertetjük meg, amelyeknél a beszédszervek helyzete a legszembeötlőbb. Így haladunk fokozatosan egymásután a könnyebbről a nehezebbre, egyik hanggal lehetőleg előkészítvén a másiknak a kiejtését. A hangképeket tükrök előtt szemléltetjük minden egyes növendékünknek, hogy saját beszédszerveiknek helyzetét összehasonlíthassák a mienkével, az utánzandó mintával. Ugyanakkor a tapintóérzékét is felhasználjuk. Amelyik hangot a növendékek immár ki tudják ejteni s le is tudják olvasni ajkainkról, annak a betűjét felírjuk a táblára s elolvastatván, végül másoltatjuk is növendékeinkkel. Míhelyest annyi hangot fejlesztettünk ki, hogy azok értelmes szókká fűzhetők össze, azonnal megkezdődik a szótanítás is. Ebből a célból előbb szemléltetjük a megnevezendő tárgyat, tulajdonságot, vagy cselekvést, azután megnevezzük azt; a növendékek leolvassák a szót ajkainkról, utánunk mondják, önállóan leírják és elolvassák.

Könnyen elképzelhető, hogy mennyi nehézséget kell ezen munkánk közben leküzdeni. Növendékeink ugyanis igen különbözők. Vannak közöttük olyan teljesen siketek, akik így születvén, egészen némák; néhányan jelét adják ugyan némi részleges hallásuknak, de önmaguktól egyetlen hangot sem hallatnak és akad közöttük olyan is, aki előrehaladottabb korban siketülvén meg, néhány elmosódott szóra szo-

rítkozó beszédmaradvánnyal rendelkezik még. Ezen tulajdonságbeli különbségek szerint természetesen a kiejtés zengzetessége és érthetősége sem lehet valamennyi növendékünkénél egészen egységes. Legtisztább kiejtést érhetünk el a részleges hallókkal és beszédmaradványosokkal, de a teljesen siketnémák kiejtésében (már pedig növendékeink zöme ilyen), a legracionálisabb munka mellett is érezhető bizonyos fátyolozottság, idegenszerűség és erőltettség, amint azt e helyen megfelelő egyedeken demonstrálni szerencsém van. Mindez természetes okoknál fogva azért van így, mert a siket gyermek nem hallván, nem is ellenőrizheti kellőképpen a saját kiejtését. Hiszen a tapasztalat bizonyítja, hogy még a felnőtt, intelligens embernek a kiejtése is veszít zengzetességéből, ha az illető nagyothallóvá lesz. A siketnéma saját kiejtésének ellenőrzésében kizárólag izomérzésére támaszkodhatik, ami csak bizonytalan ellenőrző eszköznek tartható. A kiejtés azonban ebben a minőségében is valóságos kincset jelent a siketnémára nézve, mert vele az oktatás további folyamán beszélő emberré válik.

A második és többi iskolai évek feladata ugyanis főképpen az, hogy a siketnémák a beszéd tartalmi és konstrukcionális részével direkt módszerrel, összerakó (synthetikus) tanmenetben, szemléleti alapon megismerkedjenek és a beszéd használatára fokozatosan rászokjanak.

A tanítási munkának ez a része a legnehezebb lévén, igen aprólékos, gondos és tudatos eljárást kíván az. Mindenekfelett el kell lenünk lelkitartalommal telt néma növendékeink megnyilatkozási vágyát s így tulajdonképeni nyelvszükségletüket kell a beszédtanítással, a szó és nyelvalakok megnevezésével és megneveztetésével kielégíteniünk. A nyelvalakok (ragok, képzők) a beszéd tartalmától (kifeje-

zések) elválaszthatatlanok lévén, mint a tartalommal teljesen összeforrt tényezőket azzal egyidejűleg ismer-tetjük. E mellett minden alkalmosszerűséget, mint eleven szemléletet megnevezünk és megneveztetünk növendékeinkkel is. A kiejtés, leolvasás, írás és olvasás munkáját ezen a fokon is ép úgy gyakorol-juk egymás mellett, mint az első osztályban a han-gok tanításakor.

A napról-napra ezen módon bővülő tartalmi és alaki nyelvismeret folytonos ismétlése eredményezi, hogy növendékeink nyelvérzéke és beszéd-készsége észrevétlenül kifejlődik és gyarapszik, s hogy a beszéd-del egyidejűleg gyakorlati alapon sajátítják el növendé-keink a helyesírás és fogalmazás alapismereteit is. Ha aztán egy kisded beszédkörben immár kellőképen ki tudják magukat fejezni a siketnémák, akkor a beszéd-tanítás mellé fokozatosan állítjuk be a tanítás tár-gyai közé a számolást, az olvasmánytárgyalást, a tulajdonképeni fogalmazást és a reáliákat (földrajzot, természetrajzot, történelmet, természettant és az alkotmánytant) is. Minden tantárgy, még a technikai tárgyak is, mint a rajz és kézimunka, öncélján kívül főképen a beszéd-tanítást is szolgálja intézeteinkben s ezért szigorú értelemben véve egyik tárgy sem választható el a gyakorlatban a tulajdonképeni be-széd-tanítástól.

Ezekben kívántam röviden vázolni a sikeinémák beszédjével kapcsolatos általánosabb érdekű tudni-zalókat. Reménylem, sikerült bebizonyítanom, hogy hazai siketnéma-intézeteink a leggyakorlatibb és leg-helyesebb úton járnak akkor, amikor a hangbeszédet teszik a tanítás alapjává, központjává s egyúttal esz-közüvé is; célul tűzvéni ki azt, hogy a némák számát minél nagyobb mértékben apasszák s hogy minél több, önálló kenyérkeresettel bíró polgárt neveljenek hazánknak a siketek soraiból.

A pártolást megérdemlő és a támogatást igényelő siketnéma-intézeteinknek a közönség jóindulatú figyelmébe ajánlásával immár be is fejezhetném hosszúra nyúlt értekezésemet. Ámde kénytelen vagyok egy percre még igénybe venni mélyen tisztelt hallgatóim szíves türelmét, hogy ezúttal egy olyan intézménnyel ismertessem meg egészen röviden önöket, amely tétellel teljesen összefügg s mely ha általánossá válhatnék: a siketnéma-oktatásnak általában, közelebbről pedig a siketnémák beszédtanításának alapos reformját eredményezné.

Értekezésem elején rámutattam immár annak a fontosságára, hogy milyen kár az, hogy a siketnéma gyermekeket már a szülei házában, illetőleg a rendszeres iskoláztatás előtti időben nem tanítják beszélni, holott annak az időnek az ügyes kihasználása volna a siketnéma gyermekek beszédje szempontjából a legkamatozóbb. Minthogy az érdekelt szülők nem ismerik közelebbről a különleges tanító és nevelő módokat s mert a siketnéma gyermekkel való foglalkozásra sem elegendő idejük, sem kellő türelmük nincsen: annál fogva olyan intézményekről kellene gondoskodni, amelyek a kis siketnémákra nézve az úgynevezett anyai iskola hiányát pótolnák s amelyek játszva, a tanulás látszata nélkül szólaltatnák meg s gyakorolnák be őket a beszéd megértésére és használatára.

Ilyen intézmény — amely azonban sem nem óvoda, sem nem gyermekkertszerű, hanem igazi értelemben vett anyai iskola — már létezik is Észak-amerikában, Pensylvánia állam Philadelphia városában. *Garrett Emma* és *Garrett Mari* létesítették azt társadalmi úton és állami támogatással pár évvel ezelőtt. Felvételt nyernek ez intézetbe a néma gyermekek két éves koruktól kezdve, mert az a törekvésük, hogy minél fiatalabb korban kezdjék meg a beszéd-

tanulást. Jelenleg 60 siketnéma növendéke van ez intézetnek. A tanszemélyzet és felügyelők egymást felváltva állandóan a kis siketnémák között élnek, velük játszanak, együtt étkeznek s velük közös hálótermekben alusznak. Az időnek minden részét felhasználják arra, hogy a kis siketnéma növendékek szóbeli ismereteit gyarapítsák. A jelnyelvet egyáltalán nem használják ott s az írást és olvasást sem alkalmazzák a legcsekélyebb mértékben sem, hanem kizárólag a hangbeszédet ápolják és gyakorolják. Szünidő sohasem szakítja meg a beszédtanulást, még pedig azon egyszerű okból nem, mert a szülői ház (az anyai iskola) mintájára szervezték az intézményt. A szülői házban pedig nem tartanak szünidőt. A Garrett-féle ezen intézmény növendékei ép oly tisztán, természetesen és folyékonyan beszélnek s ép oly terjedelemben használják a beszédet, mint hasonlókorú érzékeny társaik otthon a szülői körben. Azok a siket gyermekek 6 éves korukban mint rendszeren beszélő tanulók léphetnek a hallók iskoláiba, ahol leolvasási képességük alapján a hallókkal együtt tanulhatják meg a szükséges ismereteket. Mindezeket csak a közelmúltban konstataulta a gyermekvédelmi és gyermektanulmányi társaságok f. évi március 10-től 17-ig Philadelphiában megtartott első észak-amerikai nemzetközi kongresszusa.

A jelzett kongresszus *Schowalter* indítványára egyben egyhangulag kimondotta azt is, hogy miné több, hasonló hiánytpótló intézmény létesítésére fog törekedni.

A magam részéről felette kíváncsi vagyok tartanám, hogy egyelőre legalább kísérletképen hazánkban is létesítsünk a Garrett-féle philadelphiai intézet mintájára szervezett családi iskolát. Bár igen jól tudom, hogy az állam ezidőszert nagyon meg van terhelve hazai siketnéma-intézeteink fentartásával, mindamellett

meg vagyok győződve arról, hogy közoktatásügyi kormányunk szíves készséggel támogatna egy oly társadalmi mozgalmat, amely célul tűzné ki egy ilyen gyermektanulmányi szempontból is fontos családi iskola létesítését.

Vegye a Magyar Gyermektanulmányi Társaság s az Országos Gyermekvédő Liga kezébe a dolgot s hiszem, hogy fognak akadni emberbarátok, akik feleslegeikből nyújtandó adományaikkal segítségükre sietnének, hogy hasznos alkotásaiknak sorát a leg-szebbel, egy oly otthon felállításával koronázzák meg, amely az egészen kiskorú siketnémák ajkait lesz hivatva megszabadítani a némaság bilincseitől.

Hálásan köszönném meg a Magyar Gyermek-tanulmányi Társaságnak és az itt egybegyűlt érdemes közönségnek szíves türelmét és figyelmét, amellyel igénytelenségemet megajándékozni szívesek voltak, előadásomat az Ó-Testámentomból vett eme idézettel zárom be : „Emeljétek fel szavaitokat a siketnémákért s mindazok ügyeért, akik elhagyatottak !“

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

1970 DEC 23

